

Тема заняття: Основні події життєвого і творчого шляху Володимира Винниченка, громадська та політична діяльність письменника. Поєднання реалістичного змалювання дійсності та філософського підтексту в новелі В. Винниченка „Момент”.

Цілі заняття: ознайомити з життям, творчістю, громадською діяльністю Володимира Винниченка; з'ясувати роль митця в розвитку української літератури й нації; опрацювати ідейно-тематичний зміст новели „Момент”, особливості поєднання в ній реалістичного змалювання дійсності з філософським підтекстом; розвивати мислення учнів, увагу, пам'ять, розширювати й уточнювати словниковий запас; виховувати естетичні смаки, любов до літератури, повагу до визначних діячів національної культури, патріотичні почуття.

Інструкція до заняття:

- *Ознайомитися з темою та цілями заняття.*
- *Прочитати новелу „Момент”.*
- *Ознайомитися з комп'ютерною презентацією до заняття,, переглянути відеофільм „Біографія В.Винниченка” та „Винниченко-художник”.*
- *Переглянути фільм „Момент”режисера О.Тесленка.*
- *Уважно опрацювати теоретичний матеріал.*
- *Запам'ятати або повторити теоретико-літературні поняття, вміщені у глосарії.*

- **Виконати практичні завдання за вивченим матеріалом.**

План заняття

1. Доля, в якій тісно переплелися трагізм епохи й драматизм особистісних поневірянь.
2. В. Винниченко – письменник.
3. Поєднання реалістичного змалювання дійсності й філософського підтексту в новелі „Момент”.

1. Доля, в якій тісно переплелися трагізм епохи й драматизм особистісних поневірянь.

*Ви маєте найкращого читача, якого можна мати, — молодь!
Кого у нас читають? Винниченка. Про кого скрізь ідуть
розмови, як тільки річ торкається літератури?
Про Винниченка. Кого купують? Знов Винниченка...
Михайло Коцюбинський*

Хто ж він, Винниченко?

Автор 14 романів, понад 100 оповідань, публіцистичних статей, 23 драматичних творів, обдарований живописець, політичний і державний діяч, заступник голови Української Центральної Ради, голова першого українського уряду — Генерального секретаріату УНР, один з авторів усіх чотирьох Універсалів, голова Українського національного союзу. У долі цієї яскравої й водночас суперечливої людини тісно переплелися трагізм епохи й драматизм особистісних поневірянь.

Зовнішність. «У його зовнішності й поведінці було щось мефістофельське. Проникливий, з хитринкою, погляд, сардонічний усміх, що ховається в борідку, імпазантна постать...» (В. Панченко).

Захоплення. Володимир Винниченко з дитинства мав нахил до малювання. Уроки живопису йому давав перший український імпресіоніст М. Глущенко. Цікавився В. Винниченко працями філософів, зокрема зробив перший український переклад твору Фрідріха Ніцше «Так казав Заратустра». Знав кілька мов, серед яких, крім рідної, — французька, німецька, англійська, російська, латина.

Сторінки життєпису. Біля витоків. Народився 28 липня 1880 р. в Єлисаветграді Херсонської губернії (тепер Кіровоградська область) в родині колишнього кріпака. Початкову освіту Володимир здобув у рідному селі, а середню — у Єлисаветградській чоловічій класичній гімназії, що була одним із найкращих освітніх закладів краю. Змалечку

вихований в українських традиціях, гостро ставав в оборону свого мужицького походження і рідної мови. Після виключення з останнього класу гімназії юнак наймитував у поміщицьких маєтках і наполегливо готувався до складання іспитів екстерном. Документ про освіту В. Винниченко отримав у Златопіллі.

Університетські студії і шлях у революцію. У 1900 р. майбутній письменник став студентом юридичного факультету Київського університету імені Святого Володимира й відразу потрапив у вир революційних подій. За активну участь у діяльності Революційної української партії (РУП) його було заарештовано й виключено з університету (диплом про вищу освіту майбутній письменник отримав тільки у 1906 р., коли екстерном склав іспити за університетський курс). також він втратив право на відстрочку від військової служби і був призваний до війська.

Улітку 1902 р. юнак написав свої перші оповідання – «Біля ма шини», «Антрепреньор Гаркун-Задунайський», а восени в журналі «Киевская старина» було надруковано оповідання «Сила і краса».

Через переслідування влади за революційну діяльність, часті відлучення з казарми був змушений емігрувати до Львова.

Двічі був заарештований: 1903 (півтора року ув'язнення) та 1907 (вісім місяців у Лук'янівській тюрмі Києва). Винниченко стає професійним революціонером.

1908 – 1913 р.р. перебуває в еміграції в країнах Європи, повернувшись в Україну, перебуває на нелегальному становищі, приїздить у революційних справах до Петербурга й Москви.

Під час революції 1917 р. стає одним із керівників Центральної Ради, згодом очолює перший український уряд – Генеральний Секретаріат. Одним із перших Винниченко дійшов невтішного висновку: «З Російською імперією перемовини закінчуються там, де починається українське національне питання». Болісні роздуми письменника з цього приводу відображені в драмі «Між двох сил» (1919). письменник висвітлив причини, що призвели до загибелі Української Народної Республіки. Не бажаючи брати на себе відповідальність за помилкову, як він вважав, політику уряду УНР, Винниченко відходить від неї та емігрує в 1919 р. до Австрії.

Прагнучи переконати керівників уряду УСРР у необхідності розбудови не фіктивної, а справді національної Української держави, В. Винниченко з 24 травня до 23 вересня 1920 р. перебував у Москві та Харкові, ведучи переговори з більшовицькими лідерами. Та переконався, що під гаслами інтернаціоналізації проводиться політика відновлення тієї ж «єдиної-неділимої», що Харків іде слухняно за розпорядженнями з Москви. Глибоко розчарований, він відкинув пропозиції ввійти до складу маріонеткового «українського» уряду, склав свої повноваження прем'єра та вийшов із рядів УСДРП та назавжди залишив Україну.

Життя в еміграції.

До 1932 р. твори В. Винниченка ще видавалися в Україні. На сценах європейських театрів з успіхом ішли спектаклі за його п'єсами. Але в 1933-му (після самогубства Миколи Хвильового) все різко змінилося — про жодні публікації творів в Україні не могло бути й мови.

У вересні 1933 р. у листі-зверненні до ЦК КП(б)У В. Винниченко звинувачує «товариша Сталіна» та його поплічника Постишева в організації терору в Україні й реставрації імперії, ще «страшнішої за царську». Автора листа назвали «старим вовком української контрреволюції» й заборонили видавати його твори, а ті, що в бібліотеках, було вилучено. Особисто для Винниченка це стало повним відлученням від батьківщини і втратою будь-якої надії повернутися.

Володимир з дружиною Розалією стали власниками старого напівзруйнованого будинку, занедбанної ферми на півдні Франції, поблизу Канн, де письменник прожив до останніх днів життя і помер 6 березня 1951 р. Похований там же, на цвинтарі містечка Мужен, поблизу своєї вілли „Закуток.”

2. В. Винниченко – письменник.

В українській літературі В. Винниченко започаткував таку течію модернізму, як **неореалізм**. Також у творчості автора з'являються неоромантичні, імпресіоністичні та символістські елементи.

Виділяємо три періоди у творчості письменника:

I період 1901 – 1906 р.р.

Паралельно з пропагандистською роботою, арештами, тюрмою й солдатчиною В. Винниченко займається літературною діяльністю. Він пише оповідання „Сила і краса”, „Біля машини”, „Голота”, „Суд”, „Темна сила”, „Студент” та ін. 1906 р. виходить друком перша збірка прозаїка **„Краса і сила”**.

Особливості творів:

- яскраві сцени, колоритні постаті героїв з добре знаних автору середовищ – селянського, робітничого, солдатського, босяцького;
- точний реалістичний малюнок;
- увага до деталей;
- психологізм, спостереження над характером героя.

II період 1907 – 1920 р.р.

Особливості творів:

- переважання таких жанрів, як образок(етюд), імпресіоністична новела, етико-психологічна драма, роман;
- у центрі уваги – революційна інтелігенція (і її далеко не завжди вірцевий внутрішній світ) в екстремальних ситуаціях;

У цей час написані найталановитіші твори Винниченка: драми „Дисгармонія”, „Щаблі життя”, „Великий Молох”, „Базар”, „Гріх”; етюд „Зіна”; новела „Момент”, романи „Чесність із собою”, „Рівновага”, „Записки Кирпатого Мефістофеля” та ін.

III період творчості 1921 – 1951 р.р.

Особливості творів:

- утопічні, соціально-пригодницькі та політично-філософські романи;
- теми перебудови людини і всього світу, що страждає на дисгармонію;
- складні сюжети, гігантські образи;
- засоби пригодницько-детективного роману й кіно.

Найвідоміші твори: „Поклади золота”, „Сонячна машина”, „Лепрозорій”. Також В.Винниченко написав тритомний історико-політичний трактат „Відродження нації” та двотомну філософську працю „Конкордизм”.

Крім літературної спадщини, є й малярська – майже сто картин: акварельні та олійні пейзажі, портрети, натюрморти, графічні композиції.

3. Поєднання реалістичного змалювання дійсності й філософського підтексту в новелі „Момент”.

Новела «Момент» — перлина творчості В. Винниченка.

Жанр: модерністська імпресіоністична новела з виразною колористикою, слуховими та зоровими образами (сонячні барви, лісова зелень, небесна блакить), що увиразнюють тло, на якому розгортаються події.

Тема твору: коротка мить кохання, яке, наче спалах метеора, осяяло життя молодого революціонера й загадкової панни, а потім зникло, залишивши по собі муки «осиротілого щастя».

Це кохання («нездоланна сила, яка не підлягає контролю і не знає перешкод і нехтує моральними приписами») допомогло героям перемогти страх і смерть у драматичній, ризикованій подорожі, зберегти життя і свободу.

Проблематика новели:

- філософія людського буття, де мить може дорівнювати вічності;
- гармонія людини та природи;
- протиставлення усталеної традиційної моралі з її суворими приписами й природності щирих почуттів;
- миттєвість щастя.

Сюжет новели.

- **експозиція:** знайомство з молодим революціонером, якому необхідно терміново нелегально перейти кордон;
- **зав'язка:** знайомство з панночкою, яка також тікає від переслідуван. поліції;

- **розвиток дії:** герої долають сповнений небезпек шлях через кордон, відчують зародження високого почуття, але стримують себе до моменту, поки небезпека не відступить.
- **кульмінація:** уже подолавши небезпечний кордон, герої пізнали момент щастя. «Це було торжество двох великих кузьок; це був вихор життя, який замітає все сміття — «не треба», «не можна»; це було щастя крові, мозку, кісток; це було найвище щастя народження, народження не з сліпими, а з одвертими, видючими очима душі».
- **розв'язка:** їхні шляхи мали розійтися, бо героїня переконана, що «щастя — момент. Далі вже буденщина, пошлість». А герой, як шляхетний лицар, «схопив край її сукні, поцілував і випустив».

Засоби імпресіоністичної поетики в новелі:

- кольористика сонячних барв, лісової зелені, небесної блакиті;
- багатство зорових і слухових образів увиразнюють пейзаж, сприяють відтворенню переживань і відчуттів героїв;
- розповідь від першої особи дозволяє сприймати події через внутрішній світ героя.

У новелі „Момент” імпресіоністичні засоби поєднуються з *екзистенціальними*. Екзистенціалісти вважали, що межова (критична) ситуація, у яку потрапляє людина, допомагає їй зрозуміти своє життя, відкрити нові смисли заради самоствердження як особистості. Знайомство з героями новели відбувається в складній для них ситуації — вони опинилися на межі життя і смерті. Межова ситуація прискорила їхнє усвідомлення того, що щастя — лише мить.